

Frida Kahlo (1907-1954)

Η Frida Kahlo γεννήθηκε στο Κογιωακάν του Μεξικού στις 6 του Ιουλίου του 1907, αλλά η ίδια προτιμούσε να λέει ότι γεννήθηκε το 1910, χρόνο που ξέσπασε η μεξικάνικη επανάσταση. Από τα 143 γνωστά έργα της τα 55 είναι προσωπογραφίες που υπερβαίνουν ωστόσο το ιδιωτικό και τις ατομικές τραυματικές εμπειρίες της ζωής της¹, κυρίως με τη ζωγραφική τους ποιότητα αλλά και με τα συλλογικότερα στοιχεία που εμπεριέχουν. Όμως η καθαρή καλλιτεχνική αξία της Kahlo έχει συσκοτισθεί ακριβώς από τις λεπτομέρειες της προσωπικής της ζωής, που είτε θεωρήθηκαν σαν το κλειδί για την ερμηνεία του έργου της είτε αυτονομήθηκαν και συνετέλεσαν στη δημιουργία ενός μυθικού σχεδόν λατρευτικού προσώπου στο Μεξικό, αλλά και σε ορισμένες από τις ισπανόφωνες και ινδιάνικες κοινότητες των Ηνωμένων Πολιτειών². Ίσως αυτός να είναι ένας από τους λόγους που η Frida Kahlo απομονώθηκε ουσιαστικά από την ιστορία της Τέχνης.

Η Kahlo υπήρξε μια απ' αυτές τις γυναίκες καλλιτέχνιδες η οποία, όπως αναφέρει η Whitney Chadwick στο βιβλίο της «Women art and Society»³ αντιμετωπίσθηκαν σαν κάτι το ξεχωριστό και δεν κατάφεραν να κληροδοτήσουν με το ταλέντο τους και την πείρα τους τις επόμενες γενιές.

Το έργο της Kahlo τοποθετείται ανάμεσα στα δύο μεγάλα ρεύματα του 20ού αιώνα: το λατινοαμερικάνικο και τον υπερρεαλισμό. Σε μια εποχή όπου κυριαρχεί η «δημόσια» τέχνη, εποχή της μεξικάνικης αναγέννησης με τις μνημειώδεις τοιχογραφίες του Diego Rivera, του David Alfaro Siqueiros, του José Clemente Orozco, τον Xavier Guerrero και πολλών άλλων, το έργο της Kahlo χαρακτηρίζεται από μια σταθερή ενδοσκόπηση. Διαφωνεί με τους ζωγράφους των μνημειακών τοιχογραφιών για τη διδακτική πλευρά της τέχνης τους, αλλά υιοθετεί όπως κι αυτοί την παραστατική ζωγραφική και απορρίπτει την αφηρημένη ευρωπαϊκή τέχνη. Συγγενεύει μ' αυτούς με τα συμβολικά στοιχεία από τον πολιτισμό των Αζτέκων που χρησιμοποιεί και με την μεξικάνικη λαϊκή τέχνη. Η Frida Kahlo, όπως γράφει η Sarah Lowe, «άντλησε όχι μόνο από το αρχαίο παρελθόν αλλά και από σύγχρονα μοντέλα, όχι σαν απλές οπτικές πηγές αλλά και

* Η Μαρία Κοκκίνου είναι ζωγράφος.

για την προσωπική και πνευματική της συντήρηση. Αυτό που εντυπωσιάζει ακόμη περισσότερο στην Kahlo είναι η μεταμόρφωση των αποικιακών στοιχείων σε νοηματικά σύμβολα. Σε μια εποχή όπου η πολιτική αριστερά υμνούσε το αυτόχθονο σαν ένα τρόπο για να δημιουργηθεί μια συνέχεια με το μεξικάνικο παρελθόν, η πολιτική δεξιά αγάλιασε την αποικιακή κληρονομιά της χώρας για να αντισταθμίσει το στρόβιλο της επανάστασης. Η Kahlo αναζωογόνησε με επιδέξιο τρόπο αυτές τις πηγές που η ελίτ της δεξιάς επέλεγε σαν μια προσφιλή ανάμνηση της σταθερής κοινωνικής τάξης υπό τον Diaz⁴.

Το άλλο μεγάλο ρεύμα με το οποίο η Kahlo έχει συνδεθεί είναι ο υπερρεαλισμός. Συνδέθηκε πρώτα απ' όλα από τον ίδιο τον Breton που όταν επισκέφθηκε το Μεξικό το 1938, ανακάλυψε στην τέχνη της Frida Kahlo πολλά από τα στοιχεία του υπερρεαλισμού: Την αιώνια και κυκλική φύση της ζωής, τη γονιμότητα και το θάνατο όπου συνυπάρχουν τα πρωτόγονα στοιχεία και βέβαια πάνω απ' όλα την εσωτερική αναζήτηση. Δεν είναι ίσως τυχαίο ότι και ο Antonin Artaud, ο οποίος επισκέπτεται το Μεξικό δυο χρόνια πριν, ξεχωρίζει την Maria Izquierdo, ζωγράφο σύγχρονη με την Frieda Kahlo, για τους ίδιους περίπου λόγους. «Ήρθα στο Μεξικό, λέει, ν' αναζητήσω μια τέχνη αυτόχθονη και όχι μια μίμηση της ευρωπαϊκής τέχνης. Η ειλικρινής, αυθόρμητη πρωτόγονη, ανήσυχη ζωγραφική της Marias Izquierdo υπήρξε για μένα μια αποκάλυψη»⁵. Πολλά από τα στοιχεία της τέχνης της Kahlo που εμφανίζονται σαν υπερρεαλιστικά, στην πραγματικότητα έχουν τις ρίζες τους στην ίδια τη ζωή του Μεξικού, στην ιστορία του, στα έθιμά του. Ο «αποθανών Dimas», για παράδειγμα, που μπορεί να παραπλανήσει με το φαντασμαγορικό τρόπο που είναι ζωγραφισμένος, είναι ένας μικρός Ινδιάνος που η Frida Kahlo γνώριζε όταν ζούσε και που εικονίζεται ντυμένος σύμφωνα με τα μεξικάνικα νεκρικά έθιμα. Η ίδια, τουλάχιστον στα λόγια, έχει ξεκαθαρίσει τη σχέση της με τον υπερρεαλισμό, τον οποίο όπως λέει απεχθάνεται και τον θεωρεί έκφραση της παρακμασμένης αστικής σχέψης⁶.

Η Whitney Sadwick στο βιβλίο της «Women Artists and the Surrealist movement» ξεχωρίζει γενικά τους άνδρες υπερρεαλιστές από τις γυναίκες υπερρεαλίστριες, για τον τρόπο που αυτές οι τελευταίες παρουσιάζουν τη γυναικεία μορφή στα έργα τους. Για τους άνδρες η γυναίκα είναι μια μούσα που τους εμπνέει, ένα παιδί, μια μάγισσα, ένα ερωτικό αντικείμενο. Αυτό βέβαια είναι καταννητό, αν σκεφτούμε τους κοινωνικούς ρόλους που αποδίδονταν στις γυναίκες εκείνη την εποχή αλλά και τις ιδέες και τα πιστεύω του ποιητή André Breton. Οι γυναίκες γυρεύουν την αυτονομία και την ανεξαρτησία τους και ο υπερρεαλισμός είναι γι' αυτές μια δυνατότητα αυτοσυνείδησης και απελευθέρωσης. Η Frida Kahlo συγκριτικά με τις άλλες υπερρεαλίστριες που μελετάει η Sadwick στο βιβλίο της, και πιο συγκεκριμένα με τη Leonora Garrigton και την Remedios Vago που έζησαν στο Μεξικό από το 1942 και μετά, παρουσιάζει σημαντικές διαφορές.

Τέλος αυτό που θα μπορούσε να τονισθεί κλείνοντας αυτό το σύντομο ση-

μείωμα με τους αναπόφευκτους ιστορικούς και καλλιτεχνικούς «ακρωτηριασμούς», είναι ότι η Frida Kahlo καταφέρνει να νομιμοποιήσει αισθητικά ότι αφηγείται, με γλώσσα ποιητική, διαφορούμενη. Με μια απόλυτη καλλιτεχνική πειθαρχία συνθέτει τη διπλή της εικόνα: την εξωτερική και την εσωτερική, το συνθλιμένο στην εφηβεία του κορμί, το τοποθετεί στον κόσμο, στο Μεξικό. Του χαρίζει ένα παρελθόν, το χρωματίζει.

ΠΟΡΦΥΡΟ ΕΡΥΘΡΩΔΕΣ: Ajtec Tlapali

(Σημαίνει χρώμα στη γλώσσα των Nahuatl)

Παλιό αίμα φραγκόσκου

το πιο ζωντανό και το πιο παλιό

ΚΑΣΤΑΝΟ: χρώμα του mole

(Σημαίνει σάλτσα από κόκκινη πιπεριά και σοκολάτα)

του φύλλου που φεύγει. Γη.

ΚΙΤΡΙΝΟ: τρέλλα, αρρώστια, φόβος

Μέρος του ήλιου και της ζωής

Σημείωνε στο ημερολόγιό της.

1. Η Frida Kahlo σε ηλικία 15 ετών έπεσε θύμα αυτοκινητιστικού δυστυχήματος το οποίο σφράγισε επώδυνα όλο το υπόλοιπο της ζωής της. Το 1927 έγινε μέλος της Νέας Κομμουνιστικής Λίγκας. Το 1929 παντρεύτηκε τον Diego Rivera με τον οποίο ζει μια γόνιμη όσο και ταραγμένη ζωή, χώρισε το 1939 και ξαναπαντρεύτηκε τον ίδιο το 1940. Γνωρίστηκε με τον Trotsky το 1937. Το 1953 έπαθε γάγγραινα και έχασε το δεξί της πόδι. Σημειώνει στο ημερολόγιό της. «Τα πόδια, τι τα χρειάζομαι, όταν έχω φτερά να πετάξω». Πεθαίνει το 1954 από πνευμονική εμβολή.

2. Sarah M. Lowe, *Frida Kahlo*, universe series of women artists, N. York 1991.

3. «... όταν οι γυναίκες καλλιτέχνιδες σαν την Berthe Morisot, την Georgia O'Keeffe και την Frida Kahlo γίνονται δεκτές στον ιστορικό κανόνα της τέχνης, αυτό γίνεται κάτω από τη σημαία του «μεγάλου» και σαν εξαιρέσεις. Το «μεγάλο» εν τούτοις παραμένει δεμένο, με ορισμένες μορφές των καλλιτεχνικών κατευθύνσεων.

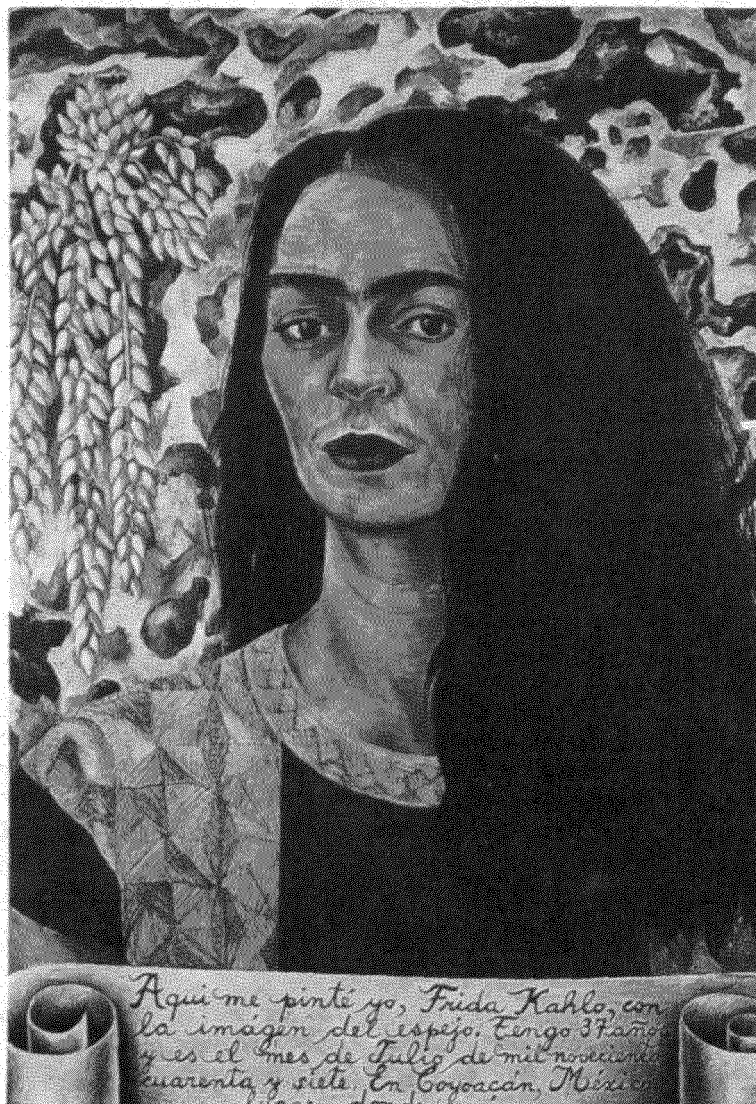
Whitney Chadwick, «*Women, Art and Society*», Thames and Hudson, London 1991.

4. Sarah M. Low, *Frida Kahlo* σελ. 11.

Σχετικά μ' αυτό βλέπε επίσης David A. Siqueiros *L'art et la Revolution* Ed. Sociales, 1973. Ο Siqueiros είναι αντίθετος μ' ένα φετιχισμό της λαϊκής τέχνης ο οποίος είναι εξαιρετικά επικίνδυνος για τους επαγγελματίες ζωγράφους όπως λέει, και για την ίδια τη λαϊκή τέχνη. Θεωρεί ότι η πλειοψηφία των ζωγράφων εκείνης της εποχής δείχνει να έχει μια παρόμοια κλίση την οποία αποδίδει στην ανάπτυξη του τουρισμού αλλά και στην διεύθυνση του ιμπεριαλισμού της Β. Αμερικής. Δεν εξαιρεί ούτε τον Diego Rivera απ' αυτή την τάση. «Στην τέχνη των Ινδιάνων της Αμερικής θα βρούμε αντίθετα εκείνο το μεταφυσικό συμπλήρωμα που έχουν όλα τα αριστουργήματα του κόσμου όλων των εποχών».

Δες επίσης: Λέων Τρότσκι. Λογοτεχνία και επανάσταση, Μετ. Σ. Μιχαήλ, Εκδ. Θεωρία σελ. 248-257.

5. Antonin Artaud, *Messages Révolutionnaires*, Ed. Gallimard 1971, σελ. 149
6. Herrera Hayden, *Frida Kahlo, a biography*, N. York, Harper and Row, 1983 σελ. 263.
7. Whitney Sadwick, *Women artists and the Surrealist movement*, Thames and Hudson, London 1991.

FRIDA KAHLO: «Αυτοπροσωπογραφία με λυμένα μαλλιά», 1947.